

HÖÖK
TÁVOKTATÁS JELENTÉS

TARTALOM

Bevezetés	3
Az adatfelvétel tapasztalatai	4
A kontaktórák problematikája	10
Nemzetközi gyakorlatok	13
Javaslatok	16

BEVEZETÉS

2020. március 4-én igazoltan is megjelent az új típusú koronavírus Magyarországon, ennek következtében március 11-én Magyarország Kormánya az egész ország területére veszélyhelyzetet hirdetett ki. A 41/2020. (III. 11.) kormányrendelettel pedig – többek között – megtiltotta a felsőoktatási intézmények hallgatók általi látogatását. Az elmúlt időszak a felsőoktatás elé is új kihívásokat állított.

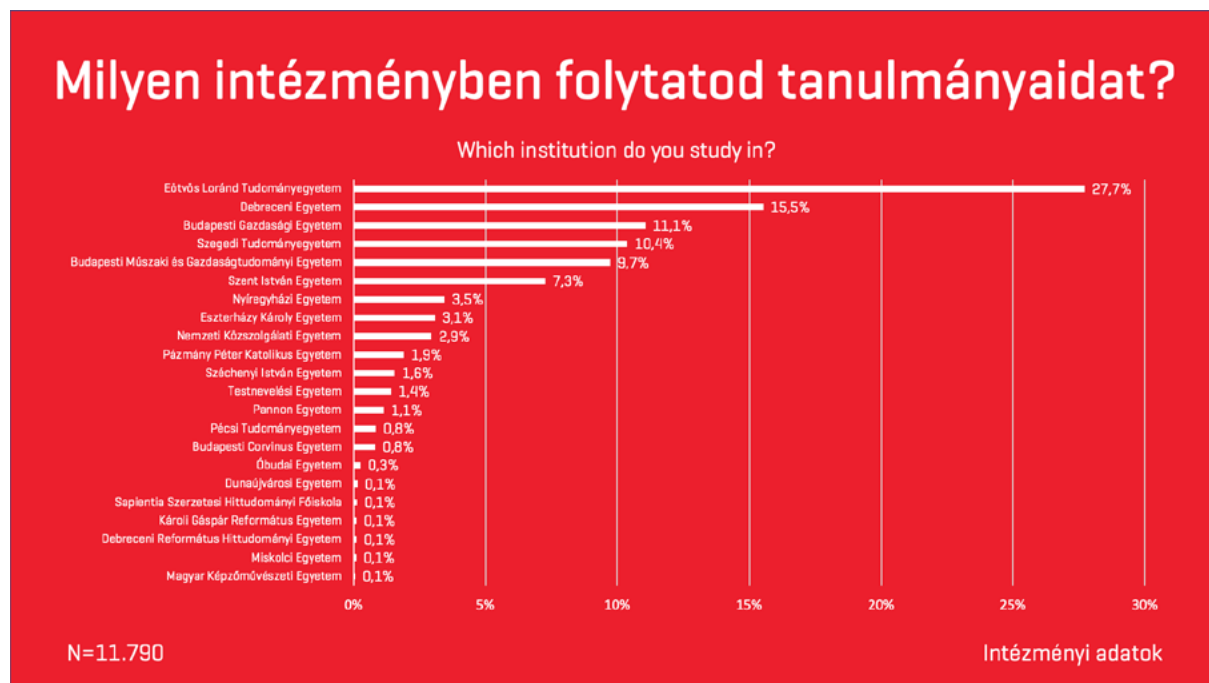
A kialakult helyzetre reagálva a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája (HÖÖK) 2020. április 27. és május 8-a, valamint augusztus 6. és 16-a között online kérdőíves felmérést végzett. A két kérdőív segítségével több mint 27.000 hallgató véleményét ismerhettük meg. Továbbá az Interkolon keresztül a szakkollégiumi mozgalom specifikus helyzetét is felmérhettük. A kutatás valószínűségi mintavétel hiányában nem törekedhetett a reprezentativitásra, azonban a minta alkalmas arra, hogy a hallgatói viselkedési mintázatokat, véleményeket feltérképezzük. Az elemszám nagysága pedig lehetőséget biztosít arra, hogy ezeknek a viselkedési mintáknak, véleményeknek az előfordulási valószínűségére nagyságrendi becslést kapjunk.

Megismerve a hallgatói véleményeket és tapasztalatokat az alábbi jelentést állítottuk össze, amely álláspontunk szerint a vírushelyzeten túlmutatva a magyar felsőoktatás minőségi fejlesztését eredményezheti. A távoktatás problémáit szélesebb kontextusba helyezve értelmeztük, amely lehetőséget kínál, hogy ne csak az eseti problémákat kezeljük, hanem rendszerszintű megoldásokat javasoljunk. Ebből fakadóan a jelentésben mindenekelőtt a HÖÖK két kérdőíves adatfelvételének tapasztalatit kívánjuk összegezni, ezt követően a kontaktórák problémájára kívánjuk felhívni a figyelmet, majd a nemzetközi gyakorlatok bemutatása után fogalmazzuk meg javaslatinkat.

AZ ADATFELVÉTEL
TAPASZTALATAI

A 2020. április végén indított első, kéthetes adatgyűjtési időszakokkal jellemezhető online kérdőívünket több mint 17.600 hallgató töltötte ki, amelyből 12.000 értékelhető válasz került rögzítésre, 22 egyetem, 279 szakjáról. A kitöltőink döntő többsége, közel 7.500 fő alapképzésen tanuló hallgató volt.

Az első mintavételt követően arra az ambivalens hallgatói attitűdre fókuszáltunk, amely elégedetlen a veszélyhelyzet során bevezetett távoktatással, ugyanakkor a kontaktórák jelentős részét a jövőben is kiválthatónak tartja online oktatási móddal. A kutatás során megkérdeztük a hallgatókat, hogy a kontaktórák hány százalékát lehetne kiváltani az online oktatási móddal. **A válaszadók szerint átlagosan a kontaktórák 42 %-át ki lehetne váltani az online oktatással.** Ennek nyomán vizsgáltuk, hogy mely tényezők befolyásolják a kontaktórák kiválthatóságának igényét. Öt változót tudtunk rögzíteni, amely alapján megállapítható, hogy az egyetemi munkarend, a képzési szint, a rendelkezésre álló adatforgalom, a távoktatással való elégedettség, valamint a munkavállalás szignifikánsan befolyásolják a kontaktórák kiválthatóságának az arányát.

Hány százalékát lehetne kiváltani az online oktatási móddal?

N=11.790

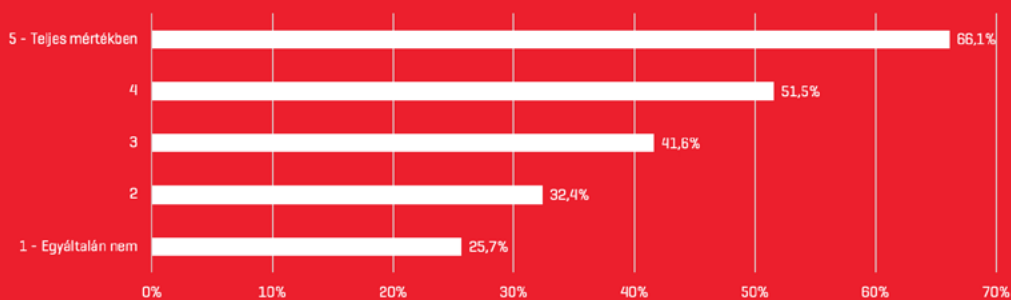

A képzési szint, munkarend és a kiválthatóság arányát vizsgálva megállapítható:

- Minden képzési szinten és munkarenden meghatározó a kívánt online oktatás aránya.
- Nem érzékelhető jelentős különbség a nappali, levelező és esti munkarend között.
- Míg az esti munkarendes hallgatók az 55,9 %-át váltanák ki a kontaktóráknak, addig a nappali munkarendes hallgatók is a több mint 41%-át, a levelezősök pedig 50,1%-át.
- A kutatás során vizsgáltuk a rendelkezésre álló adatforgalmat is. Bár a válaszadók 74,7 %-ának nincs korlátozva vagy több mint 10 GB adatforgalom áll rendelkezésére havonta, a felhasználható adatkeret mégis nagyban meghatározza a kívánt online oktatási mód arányát. Azok is, akiknek kevesebb mint 1GB/hó adatforgalom áll rendelkezésükre, szeretnék a kontakt órák több mint harmadát kiváltani.

Távoktatással való elégedettség és kontakt órák kiváltása [átlag]

Általánosan mennyire vagy elégedett a távoktatással? és Véleményed szerint a vészhelyzet után a kontakt órák hány százalékát lehetne kiváltani az online oktatási móddal?

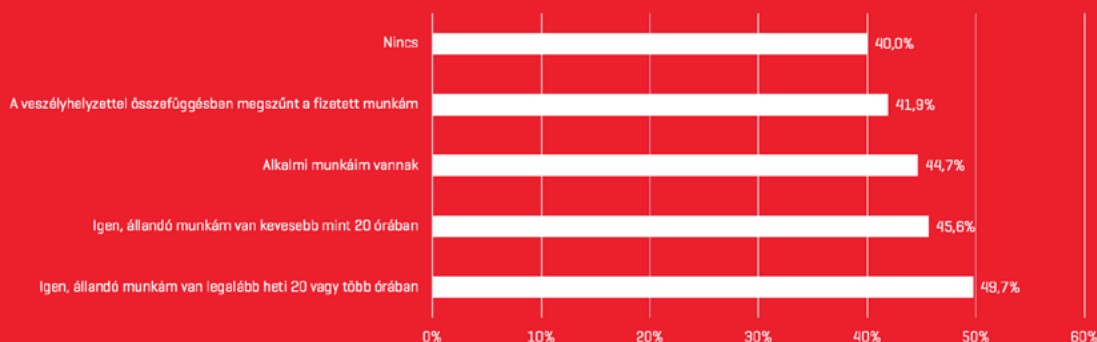
N=11.272

Fontos látni, hogy azok a hallgatók, akik egyáltalán nem voltak elégedettek a távoktatással is szeretnék a kontaktórák negyedét kiváltani a jövőben. Regresszióelemzés alapján, e tényezőnek van a legnagyobb hatása. A távoktatás módszeres javítását követően a kívánt arány elégedettségi fokoként 9%-kal növekedhet. Tehát, a távoktatás fejlesztésével, azok körében, akik alapvetően már az online munkarend bevezetését követően is elégedettek voltak a távoktatással, a kiválthatóság akár a 75%-ot is megközelítheti. Ezt látszik alátámasztani a második adatfelvétel, amelyet a félév és vizsgaidőszak lezárását követően rögzítettünk.

A munkavállalás kapcsán egy egyértelmű, de felsőoktatási környezet által kevésbé méltányolt tény rögzítettünk. **Amennyiben a hallgató tanulmányai mellett munkát vállal és minél kötöttebb az, annál inkább segítené tanulmányait és megélhetését az online oktatási módszer részbeni bevezetése.** Ennek lehetőségét érdemes az EUROSTUDENT VI. kutatás eredményeit figyelembe véve megfontolni, hiszen a hallgatók közel 40%-a folyamatosan dolgozik félév közben. Ennek oka pedig a dolgozó hallgatók 40%-a esetében az, hogy fedeznie kell a megélhetési költségeit vagy, mert enélkül nem tudna a felsőoktatásban tanulni.

Munkavállalás szempontjából [átlag]

Van-e jelenleg fizetett munkád? és Véleményed szerint a vészhelyzet után a kontakt órák hány százalékát lehetne kiváltani az online oktatási móddal?

N=11.372

A második mintavételre augusztus hónapban került sor, abból a megfontolásból, hogy a félév lezárultát követően a hallgatók véleményét az online vizsgaidőszak tapasztalatairól is fel tudjuk mérni. Kérdőívünket közel 10.000 hallgató töltötte ki 35 magyarországi felsőoktatási intézményből. A kitöltők jelentős többsége ismét alapszagos hallgató volt.

Szakra vonatkozó adatok

Hány szakról töltötték ki az adott képzési szinten?

Képzési szint	Kitöltők száma
Alapképzés	6185 fő - 56,4%
Mesterképzés	989 fő - 10,8%
Osztatlan mesterképzés	1488 fő - 16,3%
Felsőoktatási szakképzés	396 fő - 4,3%

A legjelentősebb változás a kontaktórák kiválthatósága kapcsán érzékelhető. Míg az első felmérésnél 42% volt az átlagos kiválthatósági igény, ez augusztus végére

elérte a 70%-ot, amelyhez jelentősen hozzájárulhatott a félév második szakaszának és a vizsgaidőszaknak a sikeres lebonyolítása. Ugyanis a kitöltők több mint a fele, 52%-a inkább elégedett volt a távoktatással, míg az első kérdőívben mindössze 38% volt ez az arány.

Ugyanakkor a második kérdőívben, az első adatfelvétel tapasztalatai nyomán megvizsgáltuk a távoktatással való elégedetlenség okát is. A válaszadók közel fele véli úgy, hogy a kontaktórák csökkentése megoldást jelent a digitális oktatás javítására, továbbá a kitöltők 47%-a preferálná az online oktatás során a konzultációs jelleg meghonosítását. Fontos tapasztalata volt mindkét felmérésnek, hogy az online oktatással való elégedettség mellett figyelmet kell fordítani a hallgatói szolgáltatások digitalizációjára is, ugyanis az online ügyintézés és az adminisztrációs munkatársak felkészültségével a hallgatók 58%-a inkább nem volt elégedett.

A KONTAKTÓRÁK
PROBLEMATIKÁJA

Összességében megállapítható, hogy a veszélyhelyzet egy kontaktóra központú állapotban érte a magyar felsőoktatást. Ebből fakadóan egyrészt érthető az az intézményi törekvés, amely a váratlan helyzetben a megszokott tantermi oktatási módot próbálta az online térbe ültetni. Másrészt a hallgatók jövőbeni digitális oktatási igényét is magyarázhatja.

A kontaktórák problematikáját már a veszélyhelyzetet megelőzően is vizsgáltuk. Többször is kiemelten foglalkoztunk a kreditrendszer kérdéseivel, a kontaktórák és a hallgatói munkaterhelés arányaival a HÖOK 2017-es Jövőkép Programjában, valamint a 2019 végén elkészült Kreditjelentésünkben is. A Többet ér a kredited! kampányunk keretében közel 8000 hallgatói visszajelzést gyűjtöttünk be az ECTS hazai implementációjával kapcsolatban.

A hallgatói visszajelzések alapján azonban egyes esetekben a tantárgyak kreditértéke és a teljesítésükhöz szükséges időbefektetés között nem teljesül az Nftv. 108. § 24. pontjában előírt összefüggés, azaz az 1 kredit=30 munkaóra. A hallgatók nagy többsége nincs tisztában azzal, hogy a kreditértéknek nem csak a kontaktóra mennyiségét kell kifejeznie, hanem a teljes féléves tanulási folyamatot. Ez abból is fakadhat, hogy vélhetően az oktatók nagy többsége sem tudja azt, hogy a kreditértékek meghatározásakor a fenti szabály mind a kontaktórán történő tudásátadás, mind az egyéni tanulás elismerésére szolgál.

Már a *Fokozatváltás a Felsőoktatásban 2014-es* stratégiai dokumentum megállapította:

a hazai felsőoktatás módszertani gyakorlatának egyik – nem mindenhol, de nagyon markánsan jelenlévő – minőségkorlátozó jellegzetessége a kontaktóra központúság, a magas oktatói óraszám előírása és az alacsony önálló hallgatói munkavégzés teljesítmény-visszatartásra ösztönzi mind az oktatókat, mind a hallgatókat.

A dokumentum 2.2.4.-es célkitűzése erre válaszul azt fogalmazta meg, hogy az oktatási innováció terén, a felsőoktatásban használt oktatásmódszertant gyakorlat- és hallgatói munkavégzés központúvá kell tenni.

A stratégia 2016-os cselekvési terve felhívta a figyelmet arra is, hogy ez a jelenlegi gyakorlat azért is káros, mert a hallgatót nem ösztönzi az egyéni munkavégzésre

és ezáltal a szakmát készség szinten elsajátító gyakorlásra. Az ebből fakadó „rohamvizsga” tanulás, az egy nap alatti felkészülés pedagógiai értéke alacsony; a magas oktatói kontaktóra szám miatt magasak az oktatók képzési, órátartási terhei; a magas oktatói leterheltség elvonja az oktatók energiáit a személyes mentorálástól, tutorálástól, a kutatási tevékenységtől, valamint az önfejlesztéstől. A hallgatók a személyes kontaktórák túlterheltségéből fakadóan jóval kevesebbet fordítanak az egyéni tanulási időre.

A cselekvési terv fel is hívta a figyelmet arra, hogy a tanulási tér egyre kevésbé kötött:

az oktatásmódszertan és az oktatástechnika területén robbanásszerű fejlődés ment végbe a világon az utóbbi két évtizedben, és különösen az elmúlt 5 évben, amellyel a magyar felsőoktatásnak mindenképpen lépést kell tartania.

Ez azonban egészen 2020 tavaszáig esetleges módon valósult meg a HÖÖK-hoz beérkezett hallgatói visszajelzések alapján. Az Eurostudent VI. 2018-as nemzetközi összehasonlító hallgatói kutatás is alátámasztja azt, hogy ezen célok megvalósítása eddig nem volt sikeres: a teljes mintában szereplő válaszadók átlagosan körülbelül heti 33 órát fordítanak a tanulmányaikkal kapcsolatos tevékenységekre, de ebből az egyéni tanulási idő mindössze 10 óra körül alakult.

NEMZETKÖZI
GYAKORLATOK

Nemzetközi kontextusban a hagyományos tantermi oktatás (*campus teaching*) modern módszertani alternatívái különböző terminusokkal írhatók le, amelyek a távoktatás (*distance learning*) és online oktatás (*online teaching*), a fiatal koncepciónak tekinthető nyílt oktatás (*open education*).

A nyílt oktatást biztosító MOOC (*Massive Open Online Courses*) struktúra az amerikai MIT (*Massachusetts Institute of Technology*) egyetemről indult ki 2002-ben Robert Brown vezetésével (Zwan, 2017). A web alapú, nagyszámú, több országban élő hallgatót megszólító nyílt oktatási formák/gyakorlatok olyan tanításmódszertant jelölnek, amelyek nyílt technológiákból és magas minőségű nyílt oktatási forrásokból (*Open Educational Resources (OER)*) épülnek fel az együttműködésen alapuló és rugalmas oktatás érdekében (*collaborative and flexible learning*) (Udas et al, 2016). A megközelítéshez az MIT-n alapított OpenCourseWeb ingyenes, szabad hozzáférésű platform elsőként biztosította ezt a háttérrel (Zwan, 2017). A MOOC típusú oktatás lényege a tudás demokratikus megosztása, a tanulói aktivitás és az egész életen át tartó tanulás (*lifelong learning*) támogatása. Eszközei a strukturált és szakaszokra bontott tananyagfeldolgozás, illetve a szükséges segédanyagok, digitális tankönyvek, videók megosztása, továbbá fórum biztosítása az elsajátított tudáselemek megvitatására.

Az MIT mellett az ausztrál University of Southern Queensland intézményben is élen járnak a nyílt oktatási gyakorlatok fejlesztésében. Az ausztrál kormány 2011 óta komolyan támogatja a nyílt forrású szoftverek, adatbázisok kiválasztását, és elfogadta az Ausztrál Nyílt Hozzáférés és Engedélyezés Keretrendszer című alapidokumentumot (*Open Access and Licensing Framework*) az elérhető, megfizethető, minőségi, kutatásképes, támogató, átlátható és felelősségrevonható oktatás kialakítása érdekében. (Udas et al, 2016).

A queensland-i egyetem gyakorlati fejlesztései közé tartozik a nyílt hozzáférésű tankönyvek kiadása világszerte elismert akadémikusok részvételével, illetve egy pénzügyi alap az egyetemi oktatók tankönyvírásának támogatására (*Open Textbook Grant Scheme*), továbbá egy saját fejlesztésű online felület kialakítása is, amely az elektronikus tananyagok tárhelyéül szolgál (*eLearning Objects Repository (eLOR)*)

Az angol felsőoktatási intézményeknél a távoktatási eszközök és platformok mellett

szintén megjelennek a nyitott képzések. A két legősibb gyökerekkel rendelkező egyetem, az Oxford és Cambridge egyaránt kínál online kurzusokat, amelyeket az egyetemek *Continuing Education* intézetei koordinálnak saját (*Cambridge Learning Management System*) és Openmoodle felületeiken. A költségtérítéses kurzusok közül Oxfordban három szintű, rövid, hosszú és szakértői webinárium képzéseket ajánlanak, Cambridgeben pedig tizenhárom tudományterület online kurzusai közül választhatnak a hallgatók.

A University of Durham online webinárium alapú, Microsoft Teams rendszerrel támogatott kurzusokat ajánl. A Norwich Egyetem kilenc tudományterületen fejlesztett ösztöndíjas és költségtérítéses online képzéseket, amelyeket virtuális campus (*virtual campus*) elnevezésű komplex online rendszerében szerveznek a Microsoft teams, Moodle és saját egyetemi felületen. A Canterbury Egyetem az Arts tudományterületen harmincnyolc képzést indít, amelyeket saját virtuális felületén (VLE Virtual Learning Environment) bonyolít le központi szervezésű személyes jelenlétet igénylő vizsgákkal. Végül, de nem utolsó sorban a University of Essex kilencvennégy online kurzust hirdet VLE típusú saját platformon, élő kommunikáció, videók, anyagok és beágyazott kérdéssorok alkalmazásával.

JAVASLATOK

A hallgatói vélemények megismerése és HÖÖK belső érdekegyeztető fórumainak véleményét összegyűjtve az alábbi javaslatokat fogalmazzuk meg a távoktatás fejlesztése érdekében:

1. Meggyőződésünk, hogy egy minőségi online alapú távoktatás kulcsa a kontaktórák csökkentése, amely szükségszerűen magában vonja a kreditrendszer konszolidációját. Ennek érdekében javasoljuk egy munkacsoport felállítását a HÖÖK, a MAB és az MRK részvételével és a Felsőoktatásért felelős Helyettes Államtitkárság vezetésével, hogy meghatározásra kerüljön a kontaktórák rendszerszintű csökkentésének általános szempontrendszerének kidolgozása. A következő egy év lehetőséget biztosít arra, hogy a 2021 szeptemberében induló képzések esetén a racionalizálások megtörténhessenek és a részletes tantervek is kidolgozásra kerülhessenek.
2. Javasoljuk, hogy a hallgatók IKT kompetencia fejlesztése kötelezően választható kurzusok keretében valósuljon meg. Álláspontunk szerint, ahhoz, hogy az alapvető digitális kompetencia használatát meghaladó digitális tanulási és oktatási módszertan meghonosodjon, nélkülözhetetlen az IKT kompetencia kötelező fejlesztése. A mobilitási ablak fogalmához hasonlóan általános érvényűként jelenjen meg, hogy törekedni kell minden KKK-ban történő megjelenítésére.
3. A határok lezárása megmutatta, hogy a távoktatás a nemzetközi mobilitást is érinti. Javasoljuk, hogy virtuális mobilitás esetén is biztosított legyen a hallgatók számára ösztöndíj lehetőség, valamint az ilyen keretek között megszerzett kreditekre is alkalmazható legyen a kreditelismertetési eljárás.
4. Javasoljuk, hogy ne csak a hallgatók digitális kompetenciájának fejlesztésére nyíljon lehetőség, hanem az oktatók továbbképzése is biztosított legyen, amely lehetővé teszi a digitális technológia és metodológia alkalmazásának elvárását. Továbbá javasoljuk, hogy az oktatói munka hallgatói véleményezése során kerüljön be a szempontok közé az oktató digitális kompetenciája. Ahogy azt a Digitális Oktatási Stratégia is megállapítja „a modernizáció leggyakoribb akadályja az oktatói munka intézményi szabályozása”. Amennyiben az Oktatói Munka Hallgatói Véleményezése kérdőívekben hangsúlyos szerepet kapna az

oktatók digitális kompetenciájának értékelése, úgy oktatói oldalról is jogos elvárásként fogalmazódhat meg az intézmény felé a digitális tér és metodológia kialakításának igénye.

5. Javasoljuk, hogy a fenntartó többlettámogatások biztosításával ösztönözze, hogy intézményenként egységes e-learning struktúra kerüljön kialakításra, amely egyfelől a hallgatók önálló munkavégzésének támogatását szolgálja, másrészt a tárgyanként alkalmazott különböző felületek csökkentésével és egységesítésével a hallgatói produktivitás is növelhető. Továbbá egy egységes rendszer kialakítása a nemzetközi mobilitási programban résztvevő külföldi hallgatók együttműködési attitűdjét és motivációját is befolyásolhatja, mivel a hazai hallgatók és oktatók egy ismert rendszerben tutorálhatják őket.
6. Már a 2016-os Digitális Oktatási Stratégia is megállapította, hogy a felsőoktatás IKT alap infrastruktúrája egyes területeken az EU-átlag alatt található. Javasoljuk, a már működő jó példák alapján, az intézményi digitalizációért felelős projektgazda kijelölését, amely státusz összefogja az infrastrukturális fejlesztéseket és a digitális metodológián alapuló tanulási formák koordinálást, valamint megszervezi az oktatók, munkatársak és hallgatók digitális kompetencia fejlesztését. Kiemelt figyelmet fordítva a hibrid oktatás nehézségeinek megoldására.

IMPRESSZUM

Felelős kiadó: Murai László

Felelős szerkesztő: Jancsó András

Szerkesztők: Kovács Péter, Fodor Richárd

